

ЗАЦВЕРДЖАНА
Пастанова
Міністэрства адукацыі
Рэспублікі Беларусь
01.06.2020 № 104

Вучэбная праграма факультатыўных заняткаў
«Сакрэты словазмянення, слова- і формаўтварэння»
для VI класа ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы
агульнай сярэдняй адукацыі

ГЛАВА 1 АГУЛЬНЫЯ ПАЛАЖЭННІ

1. Сапраўдная вучэбная праграма факультатыўных заняткаў (далей – вучэбная праграма) прызначана для VI класа ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі.

2. Вучэбная праграма разлічана на 35 гадзін (1 гадзіна на тыдзень).

3. Мэта – павысіць тэарэтычны ўзровень ведаў вучняў па пытаннях складу слова і словаўтварэння, словазмянення і формаўтварэння часцін мовы на аснове адабранага моўнага матэрыялу, які забяспечыць аптымальнае засваенне складаных пытанняў лінгвістыкі з апорай на развіццё формаў актыўнага валодання маўленнем і будзе садзейнічаць прымяненню ведаў у творчай сітуацыі.

4. Задачы:

на аснове адабранага лінгвістычнага матэрыялу сістэматызаваць і пашырыць веды вучняў па пытаннях складу слова і словаўтварэння, формаўтварэння і словазмянення розных часцін мовы;

арганізаваць практычную работу над словаўтваральнымі і марфалагічнымі паняццямі на аснове пашырэння спосабаў дзейнасці;

садзейнічаць развіццю лінгвістычнага мыслення вучняў, фарміраванню ўмення самастойна набываць веды ў працэсе прадуктыўна-творчай дзейнасці;

сістэматычна і мэтанакіравана папаўняць слоўнікавы запас вучняў вытворнымі і невытворнымі словамі, развіваць граматычны лад маўлення і моўнае чуццё;

удасканалваць навыкі аналізу тэкстаў, якія змяшчаюць словы розных часцін мовы, абгрунтоўваць асаблівасці марфемнай будовы, словаўтварэння, формаўтварэння і словазмянення лексічных адзінак, вучыць абагульняць, сістэматызаваць моўны матэрыял, рабіць самастойныя вывады;

развіваць уменні і навыкі вызначаць будову слова, спосаб утварэння лексічных адзінак, карыстацца невытворнымі і вытворнымі словамі розных часцін мовы ў вусных выказваннях і пісьмовых тэкстах у адпаведнасці з нормамі літаратурнай мовы і сітуацыяй маўлення, прымяняць веды ў незнаёмых сітуацыях;

ствараць умовы для развіцця пазнавальнай актыўнасці, даследчыцкіх навыкаў, творчых здольнасцей і маральных якасцей вучняў.

5. Рэкамендаваныя метады і прыёмы навучання і выхавання: лінгвістычнае назіранне, лінгвістычны эксперымент, слова настаўніка, гутарка, пошукавыя сітуацыі, маўленча арыентаваныя практыкаванні,

розныя віды самастойнай работы (праца з вучэбнай і навуковай літаратурай, складанне дыдактычных матэрыялаў, тэставых заданняў, слоўнікавых дыктовак, алгарытмаў, афармленне рознага віду нагляднасці: картак, схем, табліц), творчыя работы (вусныя паведамленні, крытычныя выступленні, пераказы і сачыненні, напісанне лістоў, рэдагаванне работ і інш.).

Мэтазгодна спалучаць франтальныя, групавыя, парныя і індывідуальныя формы навучання.

Выбар форм і метадаў навучання і выхавання вызначаецца настаўнікам самастойна на аснове мэт і задач вывучэння пэўнай тэмы, сфармуляваных у вучэбнай праграме патрабаванняў да вынікаў вучэбнай дзейнасці вучняў з улікам іх узроставых і індывідуальных асаблівасцей.

6. Вучні, якія асвоілі змест прапанаванай вучэбнай праграмы, павінны:

6.1. ведаць:

словаўтваральныя і марфалагічныя нормы беларускай мовы, асноўныя лінгвістычныя паняцці і правілы;

6.2. умець:

творча ўспрымаць і перапрацоўваць лінгвістычную інфармацыю, праяўляць самастойнасць і актыўнасць мыслення;

вызначаць у слове значымыя часткі; групуваць лексічныя адзінкі па значэнні кораня, суфікса і прыстаўкі; тлумачыць спосаб утварэння і вызначаць сродкі ўтварэння слоў;

размяжоўваць часціны мовы на аснове іх агульнага (граматычнага) значэння, марфалагічных, словаўтваральных і сінтаксічных прымет;

аналізаваць, супастаўляць і параўноўваць моўныя з’явы, даваць ім граматычную характарыстыку, прымяняць атрыманыя веды ў незнаёмай маўленчай сітуацыі;

выкарыстоўваць моўныя сродкі ў адпаведнасці з нормамі літаратурнай мовы, задачай выказвання і сітуацыяй маўлення;

6.3. валодаць:

словаўтваральнымі і марфалагічнымі нормамі беларускай мовы пры стварэнні ўласных вусных і пісьмовых выказванняў рознай жанравы-стылістычнай прыналежнасці;

асноўнымі спосабамі і прыёмам ажыццяўлення самастойнай вучэбна-пазнавальнай дзейнасці па авалоданні словаўтваральнымі і марфалагічнымі нормамі беларускай мовы;

агульнымі і спецыяльнымі вучэбнымі ўменнямі для ажыццяўлення самастойнай вучэбна-пазнавальнай дзейнасці па авалоданні словаўтваральнымі і марфалагічнымі нормамі беларускай мовы.

ГЛАВА 2 ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛУ

VI клас, 35 гадзін

Мой выток, пачатак і аснова (1 гадзіна)

Кладзі слова ў лад (4 гадзіны)

Сябруюць музы на ўроку: тэкст і яго асноўныя прыметы, тыпы тэкстаў. Лінгвістычная мазаіка, ці Паўтарэнне вывучанага ў V класе. «Пішу я ліст табе здалёку...»: стылі маўлення.

Пераказ апавядальных тэкстаў.

Складанне тэкстаў розных тыпаў на аснове мультфільмаў, малюнкаў, фотаздымкаў і інш.

Напісанне лістоў у розных стылях.

Віншаванне са святам.

Склад слова. Словаўтварэнне і арфаграфія (6 гадзін)

Агледзіны слова: марфемная будова. Глядзі ў карань!: аднакаранёвыя словы і формы аднаго і таго слова. Цудоўны будаўнічы матэрыял, ці Прыстаўка і суфікс як значымыя часткі слова. Заіскрылася, зайграла і сышло: правапіс й, ы пасля прыставак. Каб слова загучала мілагучна: спосабы ўтварэння слоў. Словаформа ці славаформа?: утварэнне і правапіс складаных слоў.

Вуснае выказванне на лінгвістычную тэму.

Сачыненне «Наведванне краязнаўчага музея».

Пераклад тэкстаў розных тыпаў і стыляў.

Творчы дыктант.

Апавяданне на аснове аднакаранёвых слоў «Мая дапамога дарослым».

Назоўнік (9 гадзін)

«Нам засталася спадчына...»: назоўнікі ўласныя і агульныя; канкрэтныя і абстрактныя, зборныя, рэчыўныя. «Наш пярэсты какаду...»: цяжкасці ў вызначэнні роду назоўнікаў, назоўнікі агульнага роду. «У роднай мовы моцнае карэнне...»: назоўнікі адзіночнага і множнага ліку. «А слова – сапраўды жывая рэч...»: адушаўлёныя і неадушаўлёныя назоўнікі.

Асцярожна, роднае слова: канчаткі назоўнікаў у адзіночным ліку. Далоней ці далоняў, яблык ці яблыкаў?: скланенне назоўнікаў у

множным ліку. «Да свайго племені-роду паплынеш і праз воду»: змяненне рознаскланяльных назоўнікаў. Паміж Ракавам і Валожынам, ці Асаблівасці змянення геаграфічных назваў. Скарына, Скарыне, Скарынам: пра скланенне некаторых прозвішчаў.

Паведамленне на лінгвістычную тэму.

Апавяданне «Падарожжа ў краіну кніг».

Напісанне тэлеграмы.

Вуснае выказванне «Наведаўшы выставу беларускіх мастакоў».

Рэдагаванне вучнёўскага сачынення.

Апавяданне «Я, маё імя і прозвішча».

Складанне крыжаванак, рэбусаў і інш.

Сачыненне «Назвы зямлі беларускай».

Складанне слоўніка тапанімічных назваў.

Пераклад тэкстаў.

Прыметнік (6 гадзін)

«А найлепшая тая дарога, што вядзе на бацькоўскі парог»: асаблівасці ўтварэння і ўжывання ступеней параўнання прыметніка. «Будзь здароў, як вада...»: поўныя і кароткія формы якасных прыметнікаў. «Жменька сонечных промняў...», ці скланенне якасных і адносных прыметнікаў. Святло Купалавага дома ці Купалава дома: прыналежныя прыметнікі і іх склонавыя формы.

Выказванне пра ролю прыметніка ў маўленні.

Пераклад тэкстаў розных тыпаў і стыляў.

Напісанне невялікага рэкламнага тэксту з выкарыстаннем прыметнікаў вышэйшай і найвышэйшай ступеней параўнання.

Апісанне жывёлы ў афіцыйным стылі.

Збіранне прыказак і прымавак, складанне загадак.

Лічэбнік (4 гадзіны)

«За трыдзець зямель...»: разрады лічэбнікаў. Граматыка з матэматыкай, ці змяненне колькасных (лічэбнікаў, якія абазначаюць цэлыя лікі, зборных, дробавых) і парадкавых лічэбнікаў. Дзядулю пад шэсцьдзясят ці каля шасцідзясяці?: абазначэнне прыблізнай колькасці ў беларускім маўленні. Колькі часу? Каторы час?: гадзіны па-беларуску.

Напісанне аб'явы, распіскі.

Сацыялагічнае апытванне.

Складанне храналагічных табліц.

Конкурс на замяшчэнне вакантных пасада дыктараў беларускага радыё і тэлебачання.

Займеннік (4 гадзіны)

«Я – акіяну жытняга калоссе...»: змяненне і ўжыванне асабовых займеннікаў. «Травінка кволая і тая не ўзрастае дзеля самой сябе...»: асаблівасці змянення і ўжывання зваротнага займенніка. «Якое карэнне, такое і насенне...»: змяненне займеннікаў, якія суадносяцца з прыметнікамі. Каго? Чаго? Якога?: скланенне пытальных і адносных займеннікаў. Ні пры кім ці пры нікім?: асаблівасці змянення адмоўных і няпэўных займеннікаў.

Лінгвістычны марафон.

Мастацкае разважанне на экалагічную тэму.

Рэдагаванне тэкстаў розных тыпаў, стыляў і жанраў.

Складанне дыялогаў.

Напісанне замалёўкі ў форме дарожнай нататкі.

Падагульненне вивучанага (1 гадзіна)